

Det rejser spørgsmålet om, hvordan man skal forstå karakteren af Rothsteins konstruktive statsteori. Er der tale om et raffineret forsvar for den skandinaviske velfærdsstat på tærskelen til et nyt årtusinde? Eller er der tale om et bud på en konstruktiv statsteori, der har bredere gyldighed? Rothsteins empiri er primært fra Sverige, men logikken i de fleste af hans argumentationskæder er ikke bundet af en skandinavisk kontekst. Rothstein fremhæver med Rawls i hånden, at den normative del af den konstruktive statsteori bygger på „basic intuitive ideas that are embedded in the political institutions of a constitutional democratic regime and the public traditions of their interpretations“ (p.17). Betyder det, at Rothsteins argumentation for den universelle velfærdsstat holder i eksempelvis USA? Eller for den sags skyld i Indien?

Den anden problemstilling vedrører Rothsteins aktørforståelse, som udvikles i kapitel 5. Her præsenteres tre nøglebegreber, som udnyttes med stor dygtighed i de følgende kapitler: Individens dobbelte nyttefunktion, politiske institutioner og diskursiv politik. For mig at se lægger Rothstein for stor vægt på de to første begreber og for lidt vægt på det sidste. Der er bogen igennem mange overvejelser om organiseringen af offentlige handlingsprogrammer, hvori der ikke er mange overvejelser om organiseringen af den politiske diskurs. Rothstein synes indimellem at antage, at bare handlingsprogrammerne organiseres efter universelle principper, så vil de, uafhængigt af de diskursive processer, blive opfattet som retfærdige af det store flertal. Her er der efter min vurdering behov for en teoretisk videreudvikling til en mere diskursivt orienteret institutionel teori. En teori, som mere nuanceret kan fange, hvorledes sociale

identiteter skabes og udvikles i diskursive processer.

Tilbage står at understrege, at Rothstein har skrevet en fremragende bog, som med stort udbytte kan bruges til undervisningen i fag, hvor den skandinaviske velfærdsstat har en central placering.

Morten Balle Hansen
Institut for Statskundskab
Syddansk Universitet, Odense

Sverre Blandhol, *Juridisk Ideologi. Alf Ross' kritikk av naturetten*, København og Oslo: Jurist- og Økonomforbundets Forlag og Universitetsforlaget, 1999, 162 s., kr. 250,00.

Striden mellem naturretstilhængere, der tror på en nødvendig sammenhæng mellem ret og moral, og retspositivister, der benægter en sådan sammenhæng, er ældgammel. Siden omkring 1800 er tendensen klart gået i retning af retspositivisme, blandt andet i Danmark. Men netop i disse år har naturretstænkningen fået en kraftig opblomstring, ikke mindst ved Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet, hvor Alf Ross var ansat indtil for 30 år siden. Og han er internationalt kendt, blandt andet for sin meget skarpe kritik af naturetten, idet han finder, at retsregler er lavet af mennesker, og at hverken jurister generelt eller retsfilosoffer har nogen særlig naturretlig indsigt, hvorudfra de kan kritisere og censurere de gældende retsregler, som i nutiden især udformes gennem en demokratisk, politisk proces.

Eftersom Ross' 100 års fødselsdag netop i år markeres blandt andet ved en international retsfilosofisk konference, og eftersom Ross primært optræder som

Det rejser spørgsmålet om, hvordan man skal forstå karakteren af Rothsteins konstruktive statsteori. Er der tale om et raffineret forsvar for den skandinaviske velfærdsstat på tærskelen til et nyt årtusinde? Eller er der tale om et bud på en konstruktiv statsteori, der har bredere gyldighed? Rothsteins empiri er primært fra Sverige, men logikken i de fleste af hans argumentationskæder er ikke bundet af en skandinavisk kontekst. Rothstein fremhæver med Rawls i hånden, at den normative del af den konstruktive statsteori bygger på „basic intuitive ideas that are embedded in the political institutions of a constitutional democratic regime and the public traditions of their interpretations“ (p.17). Betyder det, at Rothsteins argumentation for den universelle velfærdsstat holder i eksempelvis USA? Eller for den sags skyld i Indien?

Den anden problemstilling vedrører Rothsteins aktørforståelse, som udvikles i kapitel 5. Her præsenteres tre nøglebegreber, som udnyttes med stor dygtighed i de følgende kapitler: Individens dobbelte nyttefunktion, politiske institutioner og diskursiv politik. For mig at se lægger Rothstein for stor vægt på de to første begreber og for lidt vægt på det sidste. Der er bogen igennem mange overvejelser om organiseringen af offentlige handlingsprogrammer, hvori der ikke er mange overvejelser om organiseringen af den politiske diskurs. Rothstein synes indimellem at antage, at bare handlingsprogrammerne organiseres efter universelle principper, så vil de, uafhængigt af de diskursive processer, blive opfattet som retfærdige af det store flertal. Her er der efter min vurdering behov for en teoretisk videreudvikling til en mere diskursivt orienteret institutionel teori. En teori, som mere nuanceret kan fange, hvorledes sociale

identiteter skabes og udvikles i diskursive processer.

Tilbage står at understrege, at Rothstein har skrevet en fremragende bog, som med stort udbytte kan bruges til undervisningen i fag, hvor den skandinaviske velfærdsstat har en central placering.

Morten Balle Hansen
Institut for Statskundskab
Syddansk Universitet, Odense

Sverre Blandhol, *Juridisk Ideologi. Alf Ross' kritikk av naturretten*, København og Oslo: Jurist- og Økonomforbundets Forlag og Universitetsforlaget, 1999, 162 s., kr. 250,00.

Striden mellem naturretstilhængere, der tror på en nødvendig sammenhæng mellem ret og moral, og retspositivister, der benægter en sådan sammenhæng, er ældgammel. Siden omkring 1800 er tendensen klart gået i retning af retspositivisme, blandt andet i Danmark. Men netop i disse år har naturretstænkningen fået en kraftig opblomstring, ikke mindst ved Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet, hvor Alf Ross var ansat indtil for 30 år siden. Og han er internationalt kendt, blandt andet for sin meget skarpe kritik af naturretten, idet han finder, at retsregler er lavet af mennesker, og at hverken jurister generelt eller retsfilosoffer har nogen særlig naturretlig indsigt, hvorudfra de kan kritisere og censurere de gældende retsregler, som i nutiden især udformes gennem en demokratisk, politisk proces.

Eftersom Ross' 100 års fødselsdag netop i år markeres blandt andet ved en international retsfilosofisk konference, og eftersom Ross primært optræder som

„Prügelknabe“ i de nye naturretsfilosofers skrifter, er Blandhols lille bog meget aktuell. Bogen er et originalt indlæg i den retsfilosofiske debat, fordi den ikke – som det normalt er tilfældet – analyserer Ross' teorier ud fra deres rent filosofiske værdi. I stedet vil Blandhol undersøge, hvad der har været Ross' intentioner med det nærmest lidenskabelige opgør med naturretsteorier af enhver art. Og han er her inspireret af den retning inden for politisk idéhistorie, der er fortaler for „lingvistisk kontekstualisering“. Men jeg finder det lige så interessant, at Blandhol også søger at belyse de faktiske virkninger af Ross' retsteori inden for retslivet og i en bredere politisk og social sammenhæng.

Blandhol skildrer i bogen træk af den juridiske tankeverden, som var dominerende, da Ross indledte sit forfatterskab, og han har særligt interesseret sig for Ross' hovedmodstander Vinding Kruse, der også var professor ved Københavns Universitet, og som udformede en særpræget naturretslære af et udpræget reaktionært indhold. Vinding Kruse mente også, at det var juristernes opgave at stå vagt om de særlige juridiske værdier, sådan som han opfattede dem.

Ross' retsfilosofi kan ifølge bogen især læses som en kritik af den aktuelle naturretsfilosofi; men herudover formulerede Ross også nogle helt nye opgaver for ret og retsvidenskab. Retsvidenskaben skulle nu ikke længere formulere nogen normativ kritik af de gældende love, men derimod foretage en nøgtern beskrivelse og analyse af disses meningsindhold. Herudover kunne retsvidenskaben have en mere aktiv, retspolitisk opgave. Men denne var ikke at give forslag til reformer af retten med udgangspunkt i naturretten eller den juridiske tradition. Derimod kunne juristen i rollen som socialteknolog få en vigtig

rolle ved at anvise politikerne de mest egnede retlige midler til at realisere de politisk fastsatte mål. Og i denne rolle måtte jurister bygge på en retsociologisk indsigt i rettens virkemåde.

Den bredere samfundsmæssige betydning af Ross' synspunkter skildrer Blandhol ved et rids af rets- og samfundsudviklingen fra midten af forrige århundrede og frem til trediveerne. Heraf fremgår det, at velfærdsstaten – for at vinde frem – i høj grad må betjene sig af retlige virkemidler, og disse virkemidler vil ofte have en karakter, der strider afgørende mod de retlige traditioner med hensyn til rettens form såvel som indhold. Ifølge Blandhol består Ross' hovedindsats for at fremme velfærdsstaten i, at han, da han opnår en dominerende status inden for retsvidenskaben, afskærer en måske ødelæggende kritik mod velfærdsstaten for at bryde med „hellige“ retlige traditioner. Ross' motiv for at hindre en sådan kritik er til dels en politisk sympati for Socialdemokratiet, som han bevarede op til omkring 1960. Men hovedmotivet var dog ifølge Blandhol hans sympati for en demokratisk styreform, hvorefter det er de folkevalgte ledere, og ikke specielt juristerne, der bør præge samfundsudviklingen.

Efter min opfattelse er Blandhols lille, velskrevne bog et vigtigt supplement til de abstrakte, filosofiske analyser af Ross' teorier. Men man kunne måske ønske en noget klarere markering af, at der på det teoretiske plan er nogle afgørende problemer, blandt andet ved Ross' definition af gældende ret og hans afvisning af normative indslag i retsvidenskaben. Jeg er heller ikke enig i alle Blandhols opfattelser af de forskellige standpunkter i datidens retsteori. Men generelt set finder jeg bogen meget interessant og vellykket, og jeg er da også enig med forfatteren i, at Ross' og hans meningsfællers teorier formodentlig har

spillet en ikke ubetydelig, politisk rolle. Og dette synspunkt kan efter min opfattelse bestyrkes, når man sammenligner situationen herhjemme i trediveerne med forholdene på samme tid i USA, hvor bestemte retsteorier, hvoraf nogle minder en del om Ross', klart spillede en afgørende politisk rolle i kampen om New Deal politikken.

Efter min opfattelse er det – for at få en bredere forståelse af den politiske betydning af Ross' teorier – vigtigt også at se på situationen i Sydeuropa og specielt Latinamerika, hvor Ross er blevet meget læst og beundret af mange. Og her har Ross nok især spillet en vigtig rolle ved sin kritik af blandt andet de former for naturretsteori, som mange ikke-demokratiske ledere har støttet sig på som legitimationsgrundlag for at gå imod en demokratisk styreform. I den forbindelse har også Ross' nøgterne forsvare for demokratiet i bogen *Hvorfor demokrati?* fra 1945 nok haft stor betydning.

Endelig kunne det være interessant at se på nutidens Danmark ud fra Ross' opfattelse af den rette rolle for jurister og retsvidenskab. For vi har i de senere år – ud over en forøget interesse for naturretten – set en stigende retliggørelse af den politiske debat og også oplevet, at Højesteret har indtaget en mere prægnant rolle som dommer over Folketingets lovgivningsarbejde. Denne udvikling ville Ross næppe have hilset velkommen. Men der er dog også mange afgørende, nye momenter i situationen nu i forhold til situationen før Ross, som det ikke her er muligt at komme nærmere ind på.

Jeg vil til slut anbefale denne bog – ikke blot til jurister, men også til politologer. Den kan læses med stort udbytte både af dem, der har en særlig interesse i politisk filosofi og hermed også retsfilosofi, og af dem, der blot er interesseret i at analysere de faktorer, der er bestemmende for den politiske udvikling.

Jørgen Dalberg-Larsen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet